

# VISIE KOM TEN AANZIEN VAN CULTUUR MAASTRICHT

Het KOM geeft hierbij haar inhoudelijke visie op de betekenis en vooruitzichten van cultuur in Maastricht: een beeld van hetgeen de culturele sector in Maastricht op termijn zou moeten, kunnen en willen worden. De stadsvisie 'Stad van Culturele Carrières (2009-12)' is daarbij een uitgangspunt en wordt in dit stuk geciteerd.

Belangrijk in deze notitie is dat het KOM hierin aangeeft hoe zij zelf een bijdrage aan de realisering van deze visie wil leveren. Daarmee wil het KOM meer actievereniging zijn dan een overlegplatform.

## Wat draagt cultuur bij aan stad en omgeving

"De stad is de plek waar een steeds groter deel van de bevolking woont en waar werk, school, ontspanning en studie zich afspelen. Het culturele kapitaal is een belangrijke factor voor een welvarende, aantrekkelijke stad (...) Culturele voorzieningen bepalen in belangrijke mate de identiteit en eigenheid van de stad," schrijft de Raad voor Cultuur in zijn Cultuurverkenning 2014<sup>1</sup>. En later in hetzelfde stuk: "De stedelijke worteling gaat gepaard met een sterkere internationale oriëntatie van kunstenaars en instellingen. De stad is de thuisbasis, de wereld het speelveld."<sup>ii</sup>

- Cultuur heeft een esthetische en educatieve relevantie: De intrinsieke waarde van cultuur is onmisbaar en niet in geld uit te drukken. Het is verrijkend, speelt een rol in ons welzijn en voegt schoonheid toe aan het leven. Het speelt een steeds belangrijker rol bij de persoonsontwikkeling van kind en volwassene, en houdt ons een spiegel voor over ons handelen. Kunst kan kritisch zijn en ons iets leren en tegelijkertijd ontroeren. Cultuur en kunst kunnen daarom niet uitsluitend aan de hand van aantallen bezoekers of kijkers beoordeeld worden.

- Inmiddels wordt de rol van kunst en cultuur veel breder opgevat. Er zijn actieve verbanden ontdekt met economie, onderwijs, sociale samenhang, sociale ontwikkeling, stedelijke ontwikkeling en imago. In vele onderzoeken en analyses is het economisch belang van cultuur voor de aantrekkelijkheid van een stad aangetoond. De kern van deze betogen komt er op neer dat kunst en cultuur enerzijds een belangrijke positieve rol speelt als vestigingsfactor en anderzijds dat het als creatieve sector een van de belangrijkste stuwende factoren in de economie is en bovendien een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor hoogopgeleiden.

## De Maastrichtse situatie

Maastricht onderscheidt zich van veel andere steden door de volgende karakteristieken:

- De stad ligt op een raakvlak van een 'noordelijk' besef van efficiency, rationaliteit en engagement en een 'Latijnse' bereidheid tot relativering, het *Carpe Diem* en het hanteren van de menselijke maat. Dit is terug te vinden in de culturele sector met een volstrekt eigen regionale culturele identiteit enerzijds en een gearticuleerde positie op nationaal niveau anderzijds.

Dit komt ook tot uiting bij de transitie van industriestad naar kennisstad enerzijds, en de verworven sterke positie als winkelstad en Bourgondische toeristenstad anderzijds. Er spelen hier verschillende belangen en daaruit spruiten verschillende visies op kunst en cultuur voort. We onderscheiden daarbij drie bevolkingsgroepen, nl. 'de traditionele Maastrichtenaar', 'de nieuwe Maastrichtenaar (terug van weggeweest of import)' en 'de student'. Het gebrek aan cohesie tussen deze drie bevolkingsgroepen, en het feit dat zij elkaar niet echt goed kennen, zou hoog op de politieke agenda moeten staan. Er moet gewerkt worden aan de bewustwording van de driedeling van de stad, met de wens van elke Maastrichtenaar om naar elkaar te kijken en elkaar te respecteren, zonder gedwongen tot elkaar te moeten komen.

De onmiddellijke nabijheid van België, Duitsland en Frankrijk biedt belangrijke ontplooiingskansen: indien er geen grenzen zouden zijn, zou de stad vele plaatsen stijgen op de index van aantrekkelijke steden. Cultuur is een uitgesproken instrument om grenzen te overbruggen, hetgeen een essentiële taak van veel Maastrichtse cultuurinstellingen dient te zijn.

Maastricht beschikt over de voor een kleine stad unieke aanwezigheid van een volledig en hoog kwalitatief cultureel carrièretraject van onderwijs, schepping, productie, presentatie en publieksopbouw.

In Maastricht bieden cultuur en cultuuronderwijs werkgelegenheid aan duizend mensen. De sector trekt een constante instroom van gepassioneerde en dynamische kunstvakstudenten met een grote inbreng in het lokale kunstaanbod. Dit alles draagt bij aan een attractief kunstklimaat. Veelal wordt ook nog gewezen op de positieve relatie tussen kunst/cultuur en toerisme. Bovendien maakt een volledig cultuuraanbod de stad ook extra aantrekkelijk voor verblijfstoerisme. Zeker in verband met de erkende kwaliteiten van historische bebouwing, gastronomie en aantrekkelijk winkelaanbod een niet te onderschatten potentieel voor de economische ontwikkeling van de stad.

Het is van grote waarde dat een stevig aantal belangrijke Maastrichtse instellingen worden ondersteund door het Rijk. De toenemende landelijke bezuinigingen en de tendens om de financiering van cultuur meer te decentraliseren vormen een risico indien deze gepaard gaan met afnemende motivatie bij de lokale overheden om te investeren in cultuur. Daarom is een optimale bewustwording van lokale besturen ten aanzien van hun verantwoordelijkheden op dit terrein van het allergrootste belang.

Naast het professionele aanbod leveren eigen initiatieven van inwoners een essentiële bijdrage aan het culturele leven in een stad. Maastricht wil vasthouden aan een open evenementenklimaat in de stad. Dit alles ten dienste van de burgers - ten behoeve van geestelijke verrijking, bescherming cultureel erfgoed, jonge kunst. Spontane culturele manifestaties door professionelen en amateurs zijn tekenen van een cultureel bruisende stad. Het is zaak hierop een goede regie en spreiding na te streven om te voorkomen dat het ene initiatief het andere hindert, maar juist door een goede samenhang en timing elkaar versterkt.

Maastricht wil de aantrekkelijkste locatie in de regio blijven voor een brede reeks van evenementen en culturele uitvoeringen. De stad verleent medewerking aan een aantal initiatiefnemers uit bijvoorbeeld de horecasector, die hier een cultureel project of evenement organiseert. Deze projecten dragen immers bij aan de naamsbekendheid en de reputatie van een stad 'waar altijd iets te doen is'. Zij dienen allereerst een commercieel doel, culturele instellingen kunnen eraan meewerken.

### **Visie op cultuur in Maastricht**

Maastricht kiest ervoor om cultuurstad te zijn, één van de landelijke culturele brandpunten. Dit vereist consistent cultuurbeleid op de lange termijn. Om als cultuurstad te functioneren, zijn een aantal zaken onontbeerlijk. Culturele carrières moeten onbelemmerd kunnen functioneren en tot bloei komen. Culturele voorzieningen moeten toegankelijk zijn voor alle leeftijden en voor alle sociale lagen in de stad.

Een cultuurstad komt niet van de grond met louter geïmporteerde eenmalige of kortstondige interventies van professionele kunstenaars. Het gunstige kunstproductieklimaat moet een aantrekkingsfactor van betekenis vormen voor "artists in residence" om de mogelijkheid te hebben om in het mooie gastvrije en Bourgondische Maastricht te kunnen werken.

#### **- Culturele carrières**

Een culturele carrière kan zich op vele manieren en in verschillende richtingen ontwikkelen: binnen één cultureel veld (bijvoorbeeld theater, film, architectuur of beeldende kunst), van passief cultuur beleven tot actief aan cultuur doen, van optredens in een kleine zaal tot voorstellingen voor een groot publiek, van amateur- tot professionele kunsten, van experiment naar gevestigde cultuur, van uitvoeren naar doceren, etc. Culturele carrières kunnen mogelijk worden gemaakt door in alle stadia van de ontwikkeling van een cultuurbeoefenaar voorzieningen beschikbaar te hebben. Dat loopt van de beginnende amateurbeoefenaar die muzikles neemt tot de mogelijkheden zich professioneel te ontwikkelen in een conservatorium en tot de kans om als beginnende professional een podium te krijgen tot de mogelijkheid om als professional te kunnen bestaan.

Dat geldt ook voor de actieve bezoeker, die zelf niet uitvoerend actief is, maar geniet van cultuur; van populaire muziek tot geavanceerde Jazzmuziek en klassieke muziek; van grote tentoonstellingen over bekende schilders tot niche tentoonstellingen over eigentijdse kunstenaars; van klassieke toneeluitvoeringen tot kluchten.

Het rijk pallet aan kunstvakonderwijs heeft vanuit Maastricht een uitermate belangrijke (inter-) nationale *ontwikkelfunctie*. Deze opleidingen zijn de ruggengraat van het culturele *productieklimaat* en trekken veel bezoekers. De kracht en kwaliteit van dit onderwijs hangt af van de mogelijkheid om met kunstinstellingen, groot en klein, samen te werken en aldus het hoogste niveau te bereiken. Dit is een belangrijk aspect van de aanwezigheid van podia en kunst producerende instellingen in de stad.

Ook de amateurkunsten varen wel bij de dankzij het kunstvakonderwijs en de professionele instellingen ruim beschikbare kader en samenwerkings- en ontwikkelingsmogelijkheden.

Dit impliceert ook dat er culturele mogelijkheden moeten zijn voor alle leeftijden.

Dat geldt voor kleuters die boekjes kijken en naar verhaaltjes luisteren, maar ook zelf hun fantasieën in het spelen vorm geven. Dat geldt voor jongeren die naar dance feesten gaan en zelf in popbandjes spelen. Dat geldt voor liefhebbers van alle leeftijden, die naar het theater gaan en opera bezoeken en/of soms tot op hoge leeftijd lid zijn van een zangkoor of van het seniorenorkest.

#### - *Verbinden van bevolkingsgroepen*

Cultuur moet gedragen worden door mensen. Professionele instellingen dienen permanent contact te houden met hun publiek. Het gaat er bij het bereiken van publiek niet alleen om zo veel mogelijk mensen te betrekken maar vooral ook zo divers mogelijke groepen te bereiken.

Naast de brede publieksprogrammering zijn activiteiten voor een beperkte doelbewust gekozen doelgroep net zo belangrijk voor een cultuurstad. Daarbij verrijkt het de cultuurbeleving als mensen op een natuurlijke manier regelmatig geconfronteerd worden met kunst en cultuuruitingen die niet vanzelf een groot publiek trekken.

Belangrijk is in elk geval dat professionele cultuur maken en onderwijzen op topniveau plaatsvinden. Dat impliceert de handhaving en verbetering van het aanwezige cultureel carrièretraject.

## **Hoe wil het kom bijdragen aan de realisatie van deze visie?**

De belangrijkste taak van het KOM ligt in de organisatie van de samenwerking tussen de verschillende leden en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen/ambities/problemen van de bij het KOM aangesloten leden. Het KOM wil daarom de komende jaren enkele concrete activiteiten uitvoeren om zodoende bij te dragen aan de realisatie van bovengenoemde visie op cultuur in Maastricht en het verbinden van bevolkingsgroepen in het bijzonder.

#### *Wat betreft in stand houden en verbeteren van culturele carrières*

- Het organiseren en faciliteren van een samenhangend aanbod m.b.t. cultuureducatie op het basis en voortgezet onderwijs. Op dit ogenblik betreft dit Ontdek je talent voor het basisonderwijs en KOMmetje Kunst voor het voortgezet onderwijs. Daarbij gaat het natuurlijk primair om het organiseren van de samenwerking tussen culturele organisaties die een educatieve taak hebben, maar zo mogelijk zullen ook andere organisaties bij het overleg en de uitvoering betrokken worden.
- Naast de cultuureducatie die naast het animeren van actieve kunstbeoefening juist ook kinderen voorbereidt op het genieten van kunst- en cultuuruitingen in zijn verschillende vormen, wil het KOM ook in zijn activiteiten extra aandacht geven aan de kunstbeoefenaars in de zgn. mid-career. Dat wil zeggen dat we niet alleen willen stimuleren dat er ruimte is voor pas afgestudeerde professionals om zich te presenteren, maar dat dit ook geldt voor de stap die daarna komt in hun carrière en voordat zij tot de gearriveerde kunstenaars behoren. Het KOM zal dit doen door het organiseren van festivals/manifestaties waarin juist deze groep de kans geboden wordt zich te presenteren.

#### *Wat betreft verbinden van bevolkingsgroepen*

- Het gezamenlijk organiseren van een jaarlijkse presentatie van hetgeen het culturele veld te bieden heeft (cf. Het Parcours), waarin het publiek laagdrempelig geconfronteerd wordt met een verscheidenheid aan kunstuitingen draagt bij aan het verbinden/bereiken van de verschillende bevolkingsgroepen.
- Het organiseren en faciliteren van het overleg tussen de leden om te bezien hoe voor een divers publiek geprogrammeerd kan worden. Niet de programmering op zich is daarbij de taak van het KOM, maar het scheppen van de mogelijkheden dat de verschillende leden nieuwe ideeën kunnen opdoen en hun programmering kunnen bundelen. Daarbij kan het ook gaan om het afstemmen van een aanbod om bovengenoemde 3 bevolkingsgroepen – traditioneel, nieuw, student - te benaderen en zo mogelijk bij elkaar te brengen.
- Waar mogelijk bijdragen aan professionele PR om duidelijk te maken wat Maastricht allemaal te bieden heeft. Het coördineren en professionaliseren van marketing en communicatie door de kunst- en onderwijsinstellingen is in deze context essentieel. Daarbij zal worden samengewerkt met de VVV Maastricht.

#### *Elkaar ondersteunen en gezamenlijke belangenbehartiging*

- Tenminste één keer per jaar organiseren van een themabijeenkomst over een onderwerp dat de leden van belang vinden. Daarbij gaat het er zowel om dat de leden van elkaar leren als dat input van buiten wordt ingebracht.
- Het KOM zal ook het belang van de culturele sector in het overleg met de gemeente blijven uitdragen en in die zin gesprekspartner zijn van de gemeente Maastricht.
- Naast de gemeente zal het KOM ook gesprekspartner zijn/blijven van het onderwijs en de zorg.

#### *Internationale ligging van Maastricht*

- Er zal nadrukkelijk samengewerkt blijven worden m.b.t. PR en marketing in de euregio (cf. Euregional Cultural Communication Experience). Daarmee is het mogelijk een groter publiek te bereiken.

### **Wat zou de overheid moeten bijdragen aan het realiseren van deze visie?**

Essentieel is dat de gemeente voorzieningen in stand houdt waardoor een veelheid aan cultuuruitingen voor uiteenlopende belangstellenden en uiteenlopende leeftijden mogelijk zijn, maar vooral dat culturele carrières mogelijk blijven. Dat zorgt ervoor dat cultuur in de stad verankerd blijft en dat cultuurbeoefenaren in verschillende stadia van elkaar kunnen profiteren. Zo is een voorziening als Kumulus noodzakelijk voor beginnende beroepsbeoefenaren, en is het hebben van een conservatorium niet alleen van belang omdat daardoor gekwalificeerde docenten beschikbaar zijn, maar vooral ook vanwege de uitstroom van nieuw talent, die de professionele beroepspraktijk kunnen verrijken met frisse en dwarse inbreng van een nieuwe generatie, waar het om muziek gaat en een Academie van Beeldende Kunst waar het om beeldende kunst gaat. Voor het behoud van professionele kunstbeoefenaren is het van wezenlijk belang dat er voorzieningen zijn om als beginnende professional aan de slag te kunnen. Dat geldt voor theatermakers waarbij de rol van het Huis van Bourgondië inmiddels is overgenomen door Via Zuid. Dat geldt voor musici waarbij er een expliciete samenwerking is tussen de Jazz afdeling van het Conservatorium en Jazz Maastricht en tussen de operaklas en Opera Zuid, maar ook voor de samenwerking tussen de Jazz- en de componistenafdeling enerzijds en Intro in Situ anderzijds. Dat zou ook moeten gelden voor de afdeling architectuur en binnenhuisarchitectuur van de ABKM en Bureau Europa en voor de afdeling vormgeving en autonome beeldende kunst en instellingen als Marres en het Bonnefantenmuseum.

Het professionele productie klimaat wordt vormgegeven door de structureel gefinancierde instellingen Toneelgroep Maastricht, philharmonie zuidnederland, Opera Zuid. Samen met de kunstenaarswerkplaatsen zijn dit de magneten om de afgestudeerden van de kunstvakopleidingen in deze stad te houden en de opleidingen te voeden.

Deze lijnen zijn onontbeerlijk voor Maastricht als cultuurbrandpunt. De plaatselijke overheid zal door de landelijke tendens tot decentraliseren een steeds grotere verantwoordelijkheid krijgen voor het in stand houden van deze professionele infrastructuur. Vallen in deze geschetste lijnen gaten, dan kan het hele bouwwerk in elkaar vallen. Als organisaties als de philharmonie zuidnederland of Opera Zuid zich steeds meer op Brabant zouden oriënteren is het maar de vraag of het kunstvakonderwijs in de stad overeind kan blijven. Immers elke zeven jaar is er wel weer een beweging waarbij de rijksoverheid zich afvraagt of het kunstvakonderwijs in zijn totale omvang in stand moet blijven en de periferie in het land valt dan als eerste af. In 1997 is nog sterk druk uitgeoefend om het kunstvakonderwijs in Brabant (Tilburg) en Limburg (Maastricht) te laten fuseren, zonder daarbij de uitspraak te doen dat dit gefuseerde onderwijs in Maastricht zou moeten blijven bestaan. Zonder goede cultuurbodem is een strijd om het behoud van het kunstvakonderwijs in Maastricht kansloos. Gezien de kader- en ontwikkelingsfunctie van de professionals zijn deze instellingen ook van het grootste belang voor een rijke en bloeiende amateurkunst.

In stand houden van voorzieningen betekent in deze zowel beschikbaar stellen van podia als subsidiëren van programmering waarvoor onvoldoende financieel draagvlak aanwezig is. Wat betreft podia gaat het om Theater aan het Vrijthof, Timmerfabriek en een voorziening voor amateurbeoefenaren, zoals eertijds Festi Village. Verder zou een permanente goede repetitievoorziening voor de philharmonie zuidnederland de kans aanzienlijk groter maken dat deze met Maastricht en Limburg verbonden blijft.

Naast ruimtelijke voorzieningen zou de gemeente de programmering moeten ondersteunen van juist die initiatieven die de bovengenoemde visie in praktijk brengen; richten op het verbinden van bevolkingsgroepen en het in stand houden en versterken van culturele carrières. Daarbij dient het voortouw te liggen bij de culturele organisaties zelf, maar is financiële ondersteuning onontbeerlijk. Anders gezegd, de rol van de gemeente m.b.t. het realiseren van Maastricht als cultuurstad en brandpunt van cultuur dient zich niet alleen te richten op huisvesting van voorzieningen, maar juist ook op culturele manifestaties.

---

<sup>i</sup> Raad voor Cultuur, De Cultuurverkenning: Ontwikkelingen en trends in het culturele leven in Nederland, Den Haag (Juni 2014) pag. 16

<sup>ii</sup> Ebenda pag. 17